

Instytut Pamięci Narodowej - Poznań

<https://poznan.ipn.gov.pl/pl7/aktualnosci/72037,Relacja-z-Wyjazdu-Pamieci-Polskim-Bohaterom-Monte-Cassino-czesc-piata.html>
20.04.2024, 16:06

Relacja z Wyjazdu Pamięci „Polskim Bohaterom - Monte Cassino” - część piąta

21 maja 2019 r.

Gusen Memorial

Po przejmującej wizycie w Zamku Śmierci Hartheim polska delegacja udała się na teren byłego niemieckiego obozu koncentracyjnego w Górnej Austrii Gusen I, gdzie znajduje się Miejsce Pamięci Memorial Gusen. Gusen I był pierwszym z podobozów KL Mauthausen. W Memoriale wyeksponowano na widok publiczny symboliczne krematorium, pod którym przedstawiciele IPN oraz nauczyciele złożyli kwiaty i zapalili znicze. W Memoriale można zwiedzać wystawę stałą dokumentującą działalność KL Mauthausen-Gusen, gdzie główną uwagę zwracają przejmujące fotografie z wyzwolenia w maju 1945 r. obozu przez wojska amerykańskie. Wizyta w Memoriale była okazją do zadumy i refleksji, ale również do analizy sposobu prezentacji tej trudnej tematyki. Wizyta w Memoriale była także szczególnie ważna dla przedstawicieli rodzin, których najbliżsi zginęli lub byli więźniami Gusen I. Oddając hołd swoim najbliższym, Memorial odwiedzili m.in. Dominika Pawlikowska i Ryszard Dubilis, dla których jak co roku było to niezwykle przeżycie.

W niedalekiej odległości od Memoriału Gusen znajdują się pozostałości infrastruktury obozowej Gusen I wraz z okazałą, odrestaurowaną i pełniącą obecnie funkcje mieszkalne willą, która w okresie funkcjonowania obozu pełniła rolę bramy wjazdowej do obozu Gusen I. Dzisiaj większość tych zabudowań stanowi własność prywatną, do której dostęp jest utrudniony, ale po ostatniej wizycie przedstawicieli IPN oraz najwyższych polskich władz państwowych jest szansa na ich komercyjny wykup i utworzenia w tym miejscu w przyszłości Miejsca Pamięci, dokumentującego austriackie i niemieckie zbrodnie. Warto jeszcze raz podkreślić, że zarówno w okresie zaraz po wojnie, jak i dzisiaj, władze austriackie umożliwiają powstawanie zwartej zabudowy mieszkaniowej na terenie byłego niemieckiego zespołu obozów koncentracyjnych KL Mauthausen-Gusen. Najlepszym tego przykładem jest teren byłego obozu Gusen I z niedostępnym dla odwiedzających to miejsce obozowym placem apelowym, który pozostaje cały czas w rękach prywatnych.

Uczestnicy Wyjazdu Pamięci w Memoriale Gusen. Fot. Anna Chmielewska-Metka

Tabliczki epitafijne w Memoriale Gusen. Fot. Anna Chmielewska-Metka

Uczestnicy Wyjazdu Pamięci w Memoriale Gusen. Fot. Anna Chmielewska-Metka

Tabliczki epitafijne w Memoriale Gusen. Fot. Anna Chmielewska-Metka

Uczestnicy Wyjazdu Pamięci w Memoriale Gusen. Fot. Anna Chmielewska-Metka

Uczestnicy Wyjazdu Pamięci w Memoriale Gusen. Fot. Anna Chmielewska-Metka

Symboliczne krematorium w Memoriale Gusen. Fot. Anna Chmielewska-Metka

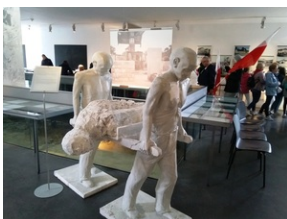
Tabliczki epitafijne w Memoriale Gusen. Fot. Anna Chmielewska-Metka

Budynek Memoriału Gusen z krematorium. Fot. Anna Chmielewska-Metka

Tabliczki epitafijne w Memoriale Gusen. Fot. Anna Chmielewska-Metka

Wystawa stała, Memorial Gusen. Fot. Anna Chmielewska-Metka

Wystawa stała, Memorial Gusen. Fot. Anna Chmielewska-Metka

Wystawa stała, Memorial Gusen. Fot. Anna Chmielewska-Metka

Mur okalający Memorial Gusen. Fot. Anna Chmielewska-Metka

Makieta obozu Gusen I przed Memoriałem Gusen. Fot. Anna Chmielewska-Metka

KL Mauthausen

Po opuszczeniu Memoriału w Gusen polska delegacja udała się w kierunku byłego niemieckiego obozu koncentracyjnego KL Mauthausen, który był pierwszym niemieckim obozem koncentracyjnym, utworzonym poza granicami III Rzeszy – w Austrii. Zbudowany z kamienia, dobrze zachowany, góruje nad całą okolicą.

KL Mauthausen został założony w 1938 r. tuż po Anschlussie Austrii i funkcjonował do 5

maja 1945 r., kiedy wyzwoliły go wojska amerykańskie. Komendantem obozu był niemiecki zbrodniarz Franz Ziereis. Panowały w nim niezwykle ciężkie warunki. Początkowo KL Mauthausen był obozem koncentracyjnym, ale począwszy od 1943 r. Niemcy, cierpiąc na brak siły roboczej, zaczęli przymusowo wykorzystywać osadzonych tam więźniów do niewolniczej pracy. Wykorzystywano ich głównie do drążenia sztolni i pracy w kamieniołomach. Była to niezwykle ciężka praca, której złowrogim symbolem są „Schody Śmierci”, obecnie, pomimo licznych próśb strony polskiej, niedostępne dla zwiedzających.

W ten sposób powstał cały system obozów KL Mauthausen: Gusen I, Gusen II, Bergkristall. W opinii wielu więźniów, którzy dotarli tu z innych niemieckich obozów koncentracyjnych m.in. Auschwitz, KL Mauthausen był najcięższym obozem w całym systemie eksterminacyjnym III Rzeszy. Dla Polaków był on także jednym z głównych miejsc eksterminacji polskiej inteligencji, nauczycieli, urzędników, harcerzy w ramach operacji Intelligenzaktion. Historycy szacują, że w całym systemie obozowym Mauthausen-Gusen zginęło ok. 35 tysięcy Polaków. Jest to dla polskiej inteligencji „Drugi Katyń”.

Polska delegacja zwiedziła wystawę stałą wyeksponowaną na terenie KL Mauthausen, pozostałości baraków, plac apelowy oraz miejsce przetrzymywania w tragicznych warunkach sanitarnych i mieszkaniowych na przełomie 1944/45 r. wziętych do niewoli po upadku powstania Powstańców Warszawskich. Na zakończenie wizyty w tym obozie polscy uczniowie i nauczyciele złożyli kwiaty pod pomnikiem poświęconym tysiącom polskich ofiar systemu obozów KL Mauthausen-Gusen.

Uczestnicy Wyjazdu Pamięci przed bramą niemieckiego obozu koncentracyjnego KZ Mauthausen w Górnej Austrii. Fot. Tomasz Cieślak

Uczestnicy Wyjazdu Pamięci przed bramą niemieckiego obozu koncentracyjnego KZ Mauthausen w Górnej Austrii. Fot. Tomasz Cieślak

Niemiecki obóz koncentracyjny KL Mauthausen w Górnej Austrii. Fot. Tomasz Cieślak

Uczestnicy Wyjazdu Pamięci w niemieckim obozie koncentracyjnym KL Mauthausen w Górnej Austrii. Fot. Tomasz Cieślak

Uczestnicy Wyjazdu Pamięci w niemieckim obozie koncentracyjnym KL Mauthausen w Górnej Austrii. Fot. Tomasz Cieślak

Niemiecki obóz koncentracyjny KL Mauthausen w Górnej Austrii. Fot. Tomasz Cieślak

Uczestnicy Wyjazdu Pamięci przed jednym z pomników na terenie KL Mauthausen. Fot. Tomasz Cieślak

Niemiecki obóz koncentracyjny KL Mauthausen w Górnej Austrii. Fot. Tomasz Cieślak

Uczestnicy Wyjazdu Pamięci przed pomnikiem poświęconym polskim ofiarom zamordowanym w KL Mauthausen. Fot. Tomasz Cieślak

Uczestnicy Wyjazdu Pamięci przed pomnikiem poświęconym polskim ofiarom zamordowanym w KL Mauthausen. Fot. Tomasz Cieślak

Uczestnicy Wyjazdu Pamięci przed pomnikiem poświęconym polskim ofiarom zamordowanym w KL Mauthausen. Fot. Tomasz Cieślak

Uczestnicy Wyjazdu Pamięci przed pomnikiem poświęconym polskim ofiarom zamordowanym w KL Mauthausen. Fot. Tomasz Cieślak

Uczestnicy Wyjazdu Pamięci przed pomnikiem poświęconym polskim ofiarom zamordowanym w KL Mauthausen. Fot. Tomasz Cieślak

Uczestnicy Wyjazdu Pamięci przed pomnikiem poświęconym polskim ofiarom zamordowanym w KL Mauthausen. Fot. Tomasz Cieślak

Fragment wystawy stałej prezentowanej w Miejscu Pamięci KZ Mauthausen. Fot. Tomasz Cieślak

Tabliczki epitafijne umieszczone we wnętrzu b. niemieckiego obozu koncentracyjnego KL Mauthausen. Fot. Tomasz Cieślak

Pozostałości krematorium w b. niemieckim obozie koncentracyjnym KZ Mauthausen. Fot. Tomasz Cieślak

Fragment wystawy stałej w Miejscu Pamięci KL Mauthausen. Tablice z nazwiskami pomordowanych. Fot. Tomasz Cieślak

Norbert Maćkowiak przed tablicą poświęconą zamordowanym w KL Mauthausen polskim harcerzom. Fot. Tomasz

Kwiaty i chusta poświęcona pamięci polskim i poznańskim harcerzom zamordowanym w KL Mauthausen. Fot.

Miasteczko Mauthausen

Na zakończenie dnia uczestnicy odwiedzili znajdującą się niedaleko obozu miejscowość Mauthausen. Udali się na miejscowy rynek, gdzie stoi wyrzeźbiona w granicie pochodzącym z okolicznych kamieniołomów, naturalnej wielkości sarenka. Z rzeźbą wiąże się wyjątkowa historia. Sarenkę wykonał Polak i jednocześnie więzień obozu Mauthausen Stanisław Krzekotowski. Powstała w 1943 r. na rozkaz komendanta KL Mauthausen Franza Ziereisa. Po wojnie rzeźba trafiła do centrum miasta i stoi tam do dziś, obok dwóch „umywalk” pochodzących z pobliskiego obozu Mauthausen. Mimo usilnych próśb strony polskiej o umieszczenie ich na terenie byłego obozu KL Mauthausen, stoją one do dzisiaj, pełniąc tam bliżej nieokreśloną rolę. Sukcesem jest fakt, że po polskich naciskach władze miasteczka usunęły z nich kwiaty. Z inicjatywy Stowarzyszenia Rodzin Polskich Ofiar Obozów Koncentracyjnych z siedzibą w Poznaniu odsłonięto w 2017 r. tablicę informującą o autorze w języku polskim. Rzeźba jest jednym z nielicznych śladów polskiej martyrologii związanych z jednym z najcięższych niemieckich obozów KL Mauthausen-Gusen.

Uczestnicy Wyjazdu Pamięci przed rzeźbą Sarenki, wykonaną przez więźnia KL Mauthausen Stanisława Krzekotowskiego, rynek w Mauthausen. Fot. Tomasz Cieślak

Uczestnicy Wyjazdu Pamięci przed rzeźbą Sarenki, wykonaną przez więźnia KL Mauthausen Stanisława Krzekotowskiego, rynek w Mauthausen. Fot. Tomasz Cieślak

Uczestnicy Wyjazdu Pamięci przed rzeźbą Sarenki, wykonaną przez więźnia KL Mauthausen Stanisława Krzekotowskiego, rynek w Mauthausen. Fot. Tomasz Cieślak

Uczestnicy Wyjazdu Pamięci przed rzeźbą Sarenki, wykonaną przez więźnia KL Mauthausen Stanisława Krzekotowskiego, rynek w Mauthausen. Fot. Tomasz Cieślak

Na pierwszym planie umywalnie z KL Mauthausen, do niedawna używane przez mieszkańców miasteczka jako kwietniki. Fot. Tomasz Cieślak

Tekst: Tomasz Cieślak